

Historia åk 6

Inledning

Det övergripande målet för all historieundervisning i grundskolan är enligt kursplanen att utveckla elevernas historiemedvetande. En viktig utgångspunkt för denna målsättning är att elever redan har kunskaper om det förflutna då de kommer till skolan, exempelvis genom livsberättelser i den egna familjen, genom kunskaper om lokalsamhällets historia eller genom massmedialt förmedlad historieanvändning.

Undervisningen i historia i åk 4-6 syftar till att vidga elevernas historiska referensram och ge dem tillfälle att reflektera över och utveckla förståelse för hur historiska kunskaper är konstruerade och kan användas. Enligt kursplanen ska eleverna under sin tid i grundskolan utveckla förmågan att

- använda en historisk referensram
- kritiskt granska, tolka och värdera källor
- reflektera över sin egen och andras historieanvändning
- använda historiska begrepp

Det nationella provet i åk 6 bestod av frågor och uppgifter med anknytning till var och en av dessa förmågor och till kunskapskravens formuleringar för årskursen.

Provbeskrivning

Det nationella ämnesprovet i historia för åk 6 läsåret 2013/14 genomfördes som två delprov om vardera 90 minuter. Delprov A innehöll 14 uppgifter och delprov B 13 uppgifter.

Dessutom fanns en övergripande uppgift rörande begreppsanvändningen.

De förmågor som anges i kursplanen och de delkunskapskrav som relateras till respektive förmåga var utgångspunkten för provkonstruktionen och bedömningen. Det fanns fem uppgifter som kunde ge belägg för kunskaper upp till nivån för A vad gäller förmågan att använda en historisk referensram. Förmågan gällande källor hade tre A-uppgifter, förmågan att använda historiska begrepp fem A-uppgifter (inklusive den uppgift som innebar en summering av begreppsanvändning på andra uppgifter). Förmågan att tolka och reflektera över egen och andras historieanvändning hade bara uppgifter som gick till E (fyra stycken). Orsaken till detta var att vi bara prövade den delen av kunskapskraven som rörde tolkning av

historiska spår. Denna del av kunskapskraven går bara till E. Eftersom ett elevsvar som bedömts ge belägg för kunskaper på nivå A också anses innebära att även de underliggande nivåerna E och C har uppnåtts så ges belägg även för dessa. På samma sätt ges vid belägg för nivån C även belägg för nivån E. Det totala antalet belägg för provet var sålunda 55.

Vid provkonstruktionen ingick alla förmågorna. Dock provas inte alla delkunskapskrav.

Provet innehöll olika former av stödstrukturer i form av t ex hjälpmeningar för att strukturera resonemanget, begrepp som borde användas i svaret samt illustrativa bilder. För att underlätta elevers förståelse av provet genomgick det en språkgranskning av en specialpedagog.

Källtexter har förenklats för att underlätta elevers läsförståelse. I provet 2014 har vi i relation till tidigare prov strävat efter att minska textmängden i stödstrukturerna.

Förutom kunskapskraven och förmågor utgjorde även det centrala innehållet en av utgångspunkterna för provkonstruktionen. Målet var att sprida uppgifternas innehåll jämnt över de olika kunskapsområdena.

Resultat

Lärare som genomfört provet i samhällsorienterande ämnen uppmanades att rapportera in resultaten för de elever som var födda den 10:e, 20:e och den 30:e i varje månad i en digital databas. Inmatningen gjordes för var och en av provets uppgifter. Elevers provbetyg räknades sedan fram av databasen. Resultaten för cirka 2500 elever rapporterades in på detta sätt. Eftersom detta uppskattningsvis är runt drygt 10 procent av alla elever som genomförde provet bör den statistiska säkerheten vara relativt god.

Provbetyg

Fördelningen av provbetyg framgår av tabell 1.

Tabell 1: Fördelning av provbetyg, inom parentes resultaten från 2013

F	E	D	C	B	A
6, 90	18,90	23	24,4	13,50	13,30
(19,7)	(32,4)	(22,3)	(19,1)	(4,0)	(2,3)

Som synes fick sammanlagt en klar majoritet (över 93 %) av eleverna E eller högre provbetyg. Vi kan notera två markanta avvikelser gällande resultaten i relation till 2013 års prov: dels är andelen elever med F betydligt lägre och dels är andelen elever med B och A betydligt högre.

I tabell 2 presenteras resultaten på förmågenivå. Resultaten analyseras och kommenteras därefter.

Tabell 2: Genomsnittligt resultat fördelat på de fyra förmågorna i relation till totala antalet beläggsmöjligheter , inom parentes resultaten från 2013.

Historisk referensram	Käll-hantering	Historie-användning	Historiska begrepp
51 (45)%	63 (62)%	73 (43)%	64 (40) %

Tabell 2 visar att elevernas resultat generellt sett är bättre på uppgifter som gäller historieanvändning än uppgifter som gäller övriga förmågor. Dock var de beläggen möjligen enklare att få då uppgifterna bara gick till E-nivå. Detta kan också förklara variansen mellan tidigare prov. Vi kan också se att referensramsförmågan alltså avviker negativt i relation till övriga förmågor.

En hypotetisk tolkning vi gjorde gällande provet 2013 var att skillnaden i resultat mellan olika förmågor är att de provfrågor som utgår från referensram i högre grad än de övriga är beroende av elevernas kunskaper om en specifik historisk kontext. Denna förklaring torde gälla alltså.

Historieämnet i Lpo 94 var för de tidigare skolåren (upp till skolår 5) i hög grad ett ämne där eleven skulle uppvisa kunskaper om svensk och nordisk historia genom att återge innehållet i berättelser om det förflutna. I Lgr 11 efterfrågas elevernas förmåga att resonera och att dra slutsatser om det förflutna, också vad gäller referensramskunskaperna. Eleverna förväntas

alltså i högre grad kunna använda sina faktakunskaper i resonemang om exempelvis orsaker till olika historiska skeenden. Så som provet är konstruerat är dock även kontextkunskap en viktig kunskapsform även i uppgifter som prövar andra förmågor.

Rimligen beror resultatet för årskurs 6 delvis på att eleverna får använda sin förmåga att dra slutsatser ur givna källor (och texter), en färdighet som även tränas i andra ämnen. De uppgifter som prövade denna förmåga hade också en konstruktion där eleven fick använda sig av källmaterial i olika former. Här var provets konstruktion 2014 och 2013 snarlika.

I relation till provet 2013 är resultaten bättre på samtliga förmågor. Vi tolkar denna förbättring dels som ett resultat av att lärarna i högre grad utgår från ny kursplanen, dels av hur provet är konstruerat. Vi ser också att de provuppgifter som är offentliga i hög grad har laddats ner från vår hemsida, rimligen har eleverna också tränat på äldre prov. Detta användandet av äldre prov kan bidragit till den positiva resultatutvecklingen.

Resultat fördelat på faktorerna kön och undervisning i svenska

Vid en jämförelse mellan flickors och pojkars resultat på provet framkommer att flickorna har uppnått något högre resultat, vilket är i linje med resultaten i svenska skolan generellt.

Tabell 5: Resultat fördelat på kön i procent

	F	E	D	C	B	A
Flickor	7%	18%	26%	21%	13%	14%
Pojkar	9%	22%	23%	23%	12%	11%

Som framgår av tabell 6 visar det sig att elever som läser svenska som andraspråk får betydligt sämre resultat än övriga elever.

Tabell 6

	F	E	D	C	B	A
Sv	6%	17%	23%	26%	14%	14%
SvA	23%	30%	24%	13%	6%	4%

Dock har resultaten för SvA-elever i relation till 2013 förbättrats betydligt. 2013 uppnådde t ex inga SvA-elever högre betyg än C.

De förbättrade resultaten torde rimligen förklaras med att provet lättare fångar upp dessa elevers kunskaper i historia. Vi har också i vår provanalys jämfört hur olika elevkategorier presterar på öppna frågor, kortsvarsfrågor och slutna frågor. Minst variation mellan SvA-elever och övriga finns i kortsvarsfrågorna.

Provets konsistens och validitet

Ett mått på provets inre konsistens är Cronbachs Alpha. Detta mått innebär att det ska finnas en överensstämmelse mellan olika elevers lösningsfrekvens för olika uppgifter. Elever som löser uppgifter på en högre nivå ska genomgående lösa den typen av uppgifter på samma nivå. Omvänt ska elever som löser uppgifter på en lägre nivå genomgående lösa uppgifter på denna nivå. Måttet anger att uppgifterna i högre eller mindre grad mäter samma förmågor. Ett acceptabelt resultat brukar anges som 0,7 och över. Resultatet för provet i historia för åk 6 var ,859 (n=27), vilket alltså får anses vara klart tillfredsställande. Siffran var snarlik 2013. I jämförelsen mellan öppna frågor och slutna frågor var CA ,695, vilket bör förbättras till nästa år. Vi ser också att korrelationen inom respektive svarsformat är högst på de öppna frågorna (,80).

Lärarenkät

Som ett led i uppföljningen av det nationella provet besvarades en digital lärarenkät. Lärarna ombads i lärarinformationen att besvara denna och antalet som gjorde enkäten var 550. Den första delen av enkäten bestod av frågor som var gemensamma för alla samhällsorienterande ämnen. Till ämnesprovet i historia fanns dessutom en andra del av enkäten med frågor som endast gällde detta prov.

88 % av lärarna angav att de uppfattade provet i sin helhet som bra eller ganska bra. (2013 var motsvarande siffra 70 %). I svaren på frågan indikerar lärarnas uppfattning om hela provet och genomförandeprocessen. Lärarna uppskattade att 32 % av eleverna tyckte provet var bra.

3 % av eleverna upplevde provet negativt. Motsvarande siffra 2013 var 27 %. Merparten av lärarna angav att provet var lagom omfattande (73 %). Angående provets omfattning ansåg cirka knappt 20 % av lärarna att provet var för omfattande. (2013 var siffran 44 %) Generellt sett har provet 2014 tagits emot betydligt bättre än prov från 2013. Vi tolkar detta dels som ett resultat av att lärarna nu i högre grad känner igen kursplanen i provet, dels som ett resultat av att layout, språk och frågekonstruktion har förbättrats.

Drygt 80 % av lärarna ansåg att svårighetsgraden i provet var rimligt. Även kravgränser i provet tyckte lärarna till 80 % var rimliga. Även här har en förbättring skett i relation till 2013.

Knappt 80 % av lärarna ansåg att provet hjälpte dem att tolka kursplanen och kunskapskraven. Omkring 70 % av lärarna ansåg att resultatet på proven låg i linje med elevernas prestationer under året.

Lärarna hade också möjlighet att kommentera proven i ett kommentarfält. Kritiska synpunkter fanns kring bedömningsbördan. Även kommentarer kring att proven tar för mycket tid förekom. Gällande frågekonstruktionen var det dels vissa uppgifters krav på läs- och skrivförmåga som lyftes fram, dels svårighetsgraden i vissa strukturerade frågeformat som ifrågasattes.

En återkommande kritik gällde själva resultatsammanställning för provet. Detta hänger samman med att vissa uppgifter ger belägg på två förmågor. Vi hade 2014 valt att ge belägg för begreppskunskaper på uppgifter som också prövade andra förmågor. Detta är i linje med kursplanens intention. Men detta leder till problem vid konstruktionen av resultatsammanställningen.

Slutsatser

De viktigaste slutsatserna som kan dras av provets konstruktion, genomförande och resultat är följande.

- Vi vill vara försiktiga med att dra alltför säkra slutsatser om elevernas kunskapsutveckling i historia utifrån resultaten på proven 2013 och 2014. Fortsatt indikerar dock resultaten att elevernas referensramskunskaper är den del av historiska kunskaper och färdigheter som har störst utvecklingspotential. Men vi ser att provets positiva mottagande är ett resultat av att lärare och elever nu i högre grad än tidigare börjat arbeta med nya aspekter av historiskt tänkande. Det tycks eleverna betydligt mer bekanta med uppgifter som prövar källvärdering och historiebruk nu än tidigare.
- Vi konstaterade 2013 att ”Skillnaderna mellan elevers förutsättningar ifråga om läs- och skrivförmåga är ett hinder för validiteten hos provet. Ytterligare ansträngningar kommer att göras för att underlätta förståelsen genom ett enkelt språk. Provet måste i högre grad ta hänsyn till elever med svenska som andraspråk”. Utifrån enkäter och provresultat ser vi att vi är på rätt väg, men att vi ingalunda är färdiga med detta utvecklingsområde.
- Lärarenkäten visar att provet har legitimitet och har mottagits positivt av de flesta lärare. Samtidigt måste vi ta kritik gällande omfattning av hela provsystemet på allvar. Frågor om tidsåtgång vid arbetet med proven är en viktig aspekt att beakta för provkonstruktörer, för vår del handlar det bl a om att förbättra och förenkla bedömningsanvisningar och resultatrapportering.